МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

КОВАЛЬ РОСТИСЛАВ СЕМЕНОВИЧ

УДК 001.4:615.825:[133.1.=161.2(043)

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ ФІЗИЧНОЇ І МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Спеціальність 10.02.17 – порівняльно-історичне
та типологічне мовознавство

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі французької філології факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор, академік АН ВШУ
Помірко Роман Семенович,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри французької філології

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Ступак Інна Валер'янівна,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, професор кафедри романо-германської філології

кандидат філологічних наук, доцент
Ковалик Наталія Василівна,
Львівський торговельно-економічний університет, завідувач кафедри іноземних мов

Захист відбудеться 28 грудня 2019 р. о 10 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.15 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка: 79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий 28 листопада 2019 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук, доцент **О. В. Татаровська**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Реабілітація – це відновлення хворих та осіб з інвалідністю, яке здійснюється за допомогою медичних, психологічних, педагогічних, професійних та інших заходів, з метою їхнього повернення до звичайного життя і праці, або, за необхідності, перекваліфікації та соціальній реінтеграції.

Сьогодні терміносистема реабілітації як предмет дослідження привертає все більшу увагу українських та зарубіжних науковців. Аналіз трактування ключових термінів (зокрема, *фізична реабілітація* та *фахівець з фізичної реабілітації*) здійснено у працях А.М. Герцика (Герцик, 2003; 2010). Поняттєво-термінологічний аспект професійної підготовки магістрів з фізичної реабілітації у вищих закладах освіти досліджено у роботі Ю.О. Лянного та Н.В. Кукси (Лянной, 2015). Українськими вченими опубліковано низку навчальних посібників, у яких представлено терміни цієї галузі: «Медико-біологічна та реабілітаційна термінологія для студентів спеціальностей “Фізична реабілітація”, “Фізична культура”» (Кравченко, 2002), «Основні поняття й терміни здоров’язбереження та фізичної реабілітації в системі освіти» (Дубогай, 2011), «Термінологія напряму підготовки “Здоров’я людини”» (Бєлікова, 2009). Серед лексикографічних галузевих праць виокремлюємо «Тлумачний словник термінів і словосполучень фізичної реабілітації» (Мерзлікіна, 2002), і «Словник-довідник для студентів спеціальності “Здоров’я людини” (“Фізична реабілітація”)» (Бойчук, 2010). Більшість з перелічених вище авторів є фахівцями з фізичної реабілітації / терапії чи ерготерапії. Тому їх роботи не є зосереджені на лінгвістичному аналізі терміносистеми галузі.

Визначення понять *réadaptation (f), rééducation (f), réhabilitation (f), réinsertion (f), physiothérapie (f), médecine (f) physique et de réadaptation* у французькій мові досліджували Ж.-М. Віротіюс (Wirotius, 1999; 2006; 2011; 2012), К. Амоне (Hamonet, 2001; 2005; 2011), Ж. Моне (Monet, 2003), М. Блуен (Blouin, 1995; 1997; 2010). Трактування термінів *téléréadaptation (f) / téléréééducation (f)* аналізує Д. Кайрі (Kairy, 2017), роботи С. Меєр присвячені вивченню терміносистеми ерготерапії (Meyer, 2005; 2013). Серед лексикографічних галузевих праць французькою мовою виділяємо «Dictionnaire de kinésithérapie et réadaptation» (Dufour, 2007) та «Dictionnaire du handicap» (Zribi, 2011).

Актуальність теми зумовлена потребою аналізу комплексної організації словникового складу фахових мов, як одного з найзатребуваніших напрямів сучасних лінгвістичних студій, відсутністю зіставних досліджень терміносистеми реабілітації французької та української мов, необхідністю укладання перекладних словників цієї галузі.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної тематики факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка «Сучасні напрями формування структурно-семантичних і когнітивно-комунікативних парадигм германських, романських і класичних мов» (номер державної реєстрації

0111U008010). Тему затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 3/6 від 27.06.2012 р.).

Мета роботи полягає в комплексному зіставному аналізі етимологічних, лексико-семантичних, структурних і функціональних особливостей термінів реабілітації у французькій та українській мовах. Для її досягнення необхідно вирішити такі **завдання:**

- узагальнити визначення понять *термін, термінологія* і *терміносистема* у сучасному термінознавстві;
- розглянути і проаналізувати тлумачення термінів *réadaptation (f), rééducation (f), réhabilitation (f), réinsertion (f), physiothérapie (f), médecine (f) physique et de réadaptation / MPR, реабілітація*, *фізична терапія*, *фізіотерапія*, *фізична та реабілітаційна медицина / ФРМ*, та запропонувати авторське трактування поняття *термін галузі реабілітації*;
- розробити власну методику комплексного зіставного аналізу термінів реабілітації французької та української мов і його процедуру;
- з'ясувати етимологію досліджуваних термінів; окреслити етапи становлення терміносистеми галузі реабілітації;
- дослідити лексико-семантичні, структурні, функціональні особливості порівнюваних термінів реабілітації та визначити їх етимологічну, словотвірну і тематичну класифікації;
- виділити проблеми перекладу термінів реабілітації з французької мови українською і vice versa, та схарактеризувати типові способи їх перекладу;
- виробити рекомендації для упорядкування терміносистеми реабілітації;
- укласти галузевий французько-український та українсько-французький словник.

Об'єкт дослідження – терміни реабілітації у французькій та українській мовах. *Предмет дослідження* – етимологічні, лексико-семантичні, структурні і функціональні особливості термінів реабілітації французької та української мов.

Матеріалом для зіставного дослідження слугують понад 2300 термінів: для найменування професій 190 термінів французькою мовою з перекладом українською; класифікацій, шкал та тестів 370 термінів французькою мовою з перекладом українською; засобів і методів реабілітації 1150 термінів французькою мовою з перекладом українською; 600 найуживаніших абревіатур французькою мовою з перекладом українською.

Джерелами роботи є найсучасніші галузеві тлумачні словники та глосарії, монографії, кваліфікаційні праці, а також підручники, наукові статті, які виходили друком у Франції й Україні.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань була застосована комплексна методика зіставного аналізу, яка містить: 1) методи зіставного мовознавства: описовий (для характеристики зібраного фактичного матеріалу), зіставний (для установлення спільних і відмінних рис

семантики й структури термінів); 2) загальнолінгвістичні методи: суцільного вибору (для формування реєстру термінів), аналізу словникових дефініцій (для визначення, опису, уточнення значень термінів), етимологічного аналізу (для дослідження історії термінів), компонентного аналізу (для виокремлення семантичних груп термінів і лексико-семантичних відношень між ними); структурного аналізу (для розкриття словотвірних особливостей термінів); 3) перекладознавчі методи: семантичний, трансформаційний, комунікативний (для визначення оптимальних способів перекладу термінів галузі); 4) загальнонаукові методи: методи кількісних підрахунків, систематизації та класифікації, аналізу й синтезу, індукції і дедукції, узагальнення.

Теоретико-методологічну базу роботи становлять праці провідних українських (Т.Р. Кияк, А.С. Д'яков, І.М. Кочан, І.С. Квітко, Г.П. Мацюк, Т.І. Панько, Р.І. Дудок, Б.М. Рицар, О.О. Селіванова) і зарубіжних (В.М. Лейчик, С.В. Гриньов-Гриневич, Н.В. Васильєва, Б.М. Головін, В.П. Даниленко, Т.Л. Канделакі, Р.Ю. Кобрин, Н.В. Подольська, А.В. Суперанська, В.А. Татарінов, С.Д. Шелов, Г.С. Щур, M.T. Cabré, H. Felber) термінознавців.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що ***вперше:***

- розроблено власну методику комплексного зіставного аналізу термінів реабілітації французької та української мов;
- визначено типологію термінів реабілітації зіставлюваних мов;
- охарактеризовано типологічні властивості досліджуваних різноструктурних віддалено споріднених мов у плані вираження в них термінів реабілітації;
- проаналізовано етимологічні, лексико-семантичні, структурні, функціональні особливості термінів реабілітації французької та української мов;
- укладено словник, де запропоновано і введено в науковий обіг української мови переклад значної кількості галузевих абревіатур французької мови; найменувань засобів та методів реабілітації, а також класифікацій, шкал і тестів.

На захист винесено такі положення:

1) Терміном галузі реабілітації вважаємо слово або словосполучення, що позначає спеціальне фахове поняття цієї сфери, зміст якого відтворений у дефініції, і який є невід'ємною складовою частиною цієї терміносистеми. Терміносистема реабілітації охоплює терміни з медичної і соціально-психологічної реабілітації, фізичної терапії та ерготерапії, які стосуються: 1) вад, порушень і захворювань, що впливають тим чи іншим чином на нормальне життя та діяльність особи; 2) тестів, шкал і класифікацій, за допомогою яких їх діагностують; 3) засобів і методів реабілітації та функціонального відновлення; 4) найменування фахівців, які цим займаються.

2) Терміни реабілітації утворюють організовану й упорядковану систему взаємопов'язаних, ієрархічно упорядкованих та структурованих термінів. Системність полягає як у відносно широкій мережі парадигматичних

відношень (гіперо-гіпонімійних зв'язках, синонімії), синтагматичних взаємозв'язках між ними, так і в можливості побудови відповідних тематичних полів. Особливістю терміносистеми реабілітації вважаємо наявність гніздоутворюючих термінів-домінант.

3) До складу терміносистеми реабілітації входять однокомпонентні терміни та складні терміни, термінологічні словосполучення, абревіатури й акроніми. Зв'язок між компонентами у них забезпечується родо-видовими та підрядними відношеннями. Терміносистема реабілітації в обох мовах застосовує усі існуючі способи термінотворення, передусім, суфіксацію, осново- та словоскладання. Терміни-епоніми відтворюють етапи становлення реабілітації як науки.

4) В обох досліджуваних мовах існують терміни латинського і грецького походження на позначення ключових понять галузі. Французька терміносистема реабілітації активно використовує запозичення з англійської та німецької мов. В українській зафіксовані запозичення з англійської, французької й італійської мов. Домінування англійської, як основного донора для терміносистеми реабілітації у мовах, які досліджуємо, пояснюється динамічним розвитком галузі в англомовних країнах протягом XX та XXI століть. Виникнення неологізмів зумовлене активним використанням у процесах реабілітації комунікаційних й інформаційних технологій, що приводять до творення понять, які потребують номінації. У терміносистемі реабілітації французької мови активно використовується абревіація, яка для термінів досліджуваної галузі в українській мові не є характерною. Синонімія термінів галузі реабілітації в обох зіставлюваних мовах зумовлена паралельним уживанням абревіатур та повних форм, епонімів, топонімів, запозичень, професіоналізмів, діалектизмів, омонімів, метафор.

5) Типовими способами передавання термінів реабілітації з французької мови українською є описовий, калькування, транскодування, з української мови французькою – описовий, калькування. Найскладнішими для перекладу є безеквівалентні абревіатури у терміносистемі реабілітації французької мови. Вони потребують розшифрування за допомогою тлумачних словників з фізичної та реабілітаційної медицини або інших фахових довідників, і далі – буквального перекладу. У таких випадках вважаємо оптимальним застосовувати двоступеневий переклад – розшифрування абревіатури мовою оригіналу, за потреби – додаткова його експлікація, буквальне відтворення абревіатури мовою перекладу і творення на цій основі еквівалентної абревіатури в мові перекладу.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні лінгвістичної характеристики таких понять, як *термін, термінологія* та *терміносистема* на прикладі зіставного аналізу термінів на позначення понять реабілітації у французькій та українській мовах. Їх опис, типологізація й аналіз є внеском у якісний склад словника, і допомагає глибше проникнути в теоретичні питання загальних закономірностей розвитку окремих термінів реабілітації, принципів її уніфікації, стандартизації у зіставлюваних мовах.

Практична цінність дисертаційної праці дозволяє використовувати її результати для внесення доповнень у відповідні розділи лексикології, лексикографії, стилістики, історії мови, теорії та практики перекладу, для укладання перекладних і тлумачних словників, навчальних посібників, методичних розробок. За матеріалами дослідження опубліковано «Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини» (Львів, 2019).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використані лише ті наукові положення, що є результатом особистої роботи дисертанта і становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження апробовано на двох Всеукраїнських конференціях: «Фахова мова як динамічний функційний різновид загальнонародної української мови» (Луганськ, 2013); «Актуальні тенденції сучасного гуманітарного дискурсу–2019» (Дрогобич, 2019); а також на одинадцяти Міжнародних конференціях: «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2012; 2016); «Пріоритети германського і романського мовознавства» (Луцьк, 2015; 2016; 2017); «Актуальні проблеми термінології, перекладу і філології: виклики та перспективи» (Чернівці, 2016); «Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine» (Люблін, Польща, 2017); «Прикладні лінгвістичні дослідження в умовах міжкультурної комунікації» (Острог, 2018); «Наука і техніка сьогодення: пріоритетні напрямки розвитку України та Польщі» (Воломін, Польща, 2018); «Méthodologies et recherches des (jeunes) chercheurs “Français langue mondiale: didactique / linguistique / littérature”» (Турчіанське Теплице, Словаччина, 2018); «Méthodologies et recherches des (jeunes) chercheurs. Français langue mondiale: didactique / linguistique / littérature» (Банська Штявница, Словаччина, 2019).

Формою апробації також стала праця дисертанта перекладачем кінезітерапевтів з Франції Юґа Ґоши (Hugues Gauchez[1]) та Матільди Профі (Mathilde Proffit[2]) під час міжнародного науково-практичного семінару «Муковісцидоз у дітей та дорослих: проблеми діагностики, лікування та моніторингу стану здоров’я» (Дніпро, 2016), а також під час науково-практичної конференції «Муковісцидоз в Україні» (Львів, 2017), симпозіуму «Орфанні захворювання у дітей та дорослих» (Львів, 2017), де застосовано на практиці результати роботи над французько-українським та українсько-французьким галузевим словником.

---

[1] Gauchez Hugues – один з найвідоміших французьких кінезітерапевтів з понад 35-річним досвідом роботи, працює у Центрі дихальної та функціональної кінезітерапії (Centre de kinésithérapie respiratoire et fonctionnelle / CKRF) в м. Марк-ан-Барель (Marcq-en-Baroeul) у Франції.

[2] Proffit Mathilde – кінезітерапевт, фахівець з фізіотерапії при муковісцидозі.

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 20 статтях, з яких 1 стаття – у закордонному фаховому виданні, яке включене до міжнародної наукометричної бази SCOPUS (Q1), 2 статті – у рецензованих закордонних виданнях, 3 статті – у фахових виданнях ДАК України, які індексуються у міжнародних наукометричних базах, 11 статей – у фахових виданнях ДАК України, 3 статті – у збірниках наукових праць в Україні, 2 тези у закордонних виданнях. Видано «Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини» (Львів, 2019), навчальний посібник «Французька мова для студентів напряму підготовки “Здоров’я людини”» (Львів, 2013).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (350 позицій), додатків. Загальний обсяг роботи становить 231 сторінку, обсяг основного тексту дисертації – 164 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено мету, завдання, об’єкт та предмет аналізу, розкрито наукову новизну, сформульовано положення, які виносяться на захист, теоретичну й практичну цінність одержаних результатів, описано методи дослідження, наведено відомості про апробацію.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи вивчення термінів реабілітації у французькій та українській мовах» проаналізовано сучасні підходи до визначення понять *термін*, *термінологія* та *терміносистема*, запропоновано авторське тлумачення *терміна галузі реабілітації*, описано джерельну базу, методологію та етапи роботи.

Термін галузі реабілітації – це слово або словосполучення, що позначає спеціальне фахове поняття цієї сфери, зміст якого відтворений у дефініції, і який є невід’ємною складовою частиною цієї терміносистеми.

Установлено, що терміносистема реабілітації охоплює терміни з медичної і соціально-психологічної реабілітації, фізичної терапії та ерготерапії, які стосуються: 1) вад, порушень і захворювань, що впливають тим чи іншим чином на нормальне життя та діяльність особи; 2) тестів, шкал і класифікацій, за допомогою яких їх діагностують; 3) засобів і методів реабілітації та функціонального відновлення; 4) найменування фахівців, які цим займаються.

Вивчивши трактування ключових термінів, які вживаються для найменування процесів реабілітації та функціонального відновлення у французькій мові, підсумуємо, що їх значення полягає у: 1) зменшенні наслідків від нещасних випадків, операцій тощо з метою повернення до умов нормального повсякденного життя і праці (*réadaptation, f*); 2) відновленні використання функцій людського організму (*rééducation, f*); 3) соціальній реінтеграції (*réinsertion, f*). В українській мові оптимальним терміном вважаємо, власне, *реабілітація*.

Обрані методи дослідження дозволили розробити власну методику, провести зіставний аналіз лексико-семантичних, структурних, функціональних особливостей термінів реабілітації у французькій та українській мовах, запропонувати їх етимологічну, словотвірну, тематичну класифікації, охарактеризувати типові способи перекладу, укласти французько-український та українсько-французький словник термінів досліджуваної галузі.

У другому розділі «Етимологічні, лексичні та структурні характеристики терміносистеми реабілітації» розглянуто етимологію, способи термінотворення та структуру термінів, функціонування епонімів, топонімів, неологізмів, абревіатур, синонімів у зіставлюваних мовах.

Витоки терміносистеми реабілітації французької та української мов вбачаємо у латинській і грецькій, які слугували підґрунтям для утворення досліджуваних термінів. У сучасній українській терміносистемі реабілітації використовуються здебільшого запозичені терміни. Сприятливі умови для її розвитку з'явилися у 1991 році зі здобуттям Україною Незалежності. На сучасному етапі спостерігаємо становлення вищезазначеної терміносистеми, пошук оптимальних варіантів номінацій. Упродовж XIX–XX століть з'явилося більшість термінів для найменування ключових понять галузі реабілітації, спільних для обох зіставлюваних мов: *hydrothérapie (f) (1840) / гідротерапія; kinésithérapie (f) (1847) / кінезітерапія; mécanothérapie (f) (1857) / механотерапія; cinésiologie (f) / kinésiologie (f) (1857) / кінезіологія; balnéothérapie (f) (1865) / бальнеотерапія; physiothérapie (f) (1903) / фізіотерапія; handisport (m) (1977) / інваспорт; physiatrie (f) (1986) / фізіотерапія* та інші. Усі перелічені терміни запозичено в українську мову.

На початку XXI століття фіксуємо неологізми *téléréadaptation (f) / téléréééducation (f) / телереабілітація, e-santé (f) / електронна система охорони здоров'я, m-santé (f) / використання комунікаційних мобільних технологій у медицині*, виникнення яких зумовлене потребою найменування використання сучасних технологій у цій галузі. Виокремлюються такі суміжні наукові сфери як *handicapologie (f) – наука про неповносправність* та *réadaptologie (f) – реабілітологія*.

Для творення термінів реабілітації в обох досліджуваних мовах застосовуються усі існуючі способи. Виявлено, що у французькій мові для найменувань професій у реабілітації активно використовуються суфікси *-iste*, *-ien*, *-eur*, *-iatre* та *-ier*, терміноелементи *-logue* та *-thérapeute*. В українській мові продуктивними є терміноелементи *-лог* та *-терапевт*, суфікси *-ист, -іст, -атр, -ат, -ер, -ент, -ант, -ач, -ик, -ік, -ор, -ар*.

Спільною ознакою у зазначених мовах є те, що основними етимонами слугують грецькі слова: γιατρός – лікар, θεραπεία – терапія, λόγος – слово / мова / мовлення / наука. Загальною тенденцією для обох мов є використання грецьких терміноелементів *-logue / -лог*, *-thérapeute / -терапевт*, суфікса *-iste / -ист, -іст*. Відмінною рисою є функціонування синонімічних пар для найменування професій у французькій терміносистемі реабілітації: *orthopédiste*

(m) / pédicure (m) – ортопед, radiologiste (m) / radiologue (m) – радіолог, diététiste (m, f) / diététicien, -ne (m, f) – дієтолог.

Особливість найменування професій у французькій терміносистемі реабілітації полягає у тому, що окремі терміни не мають відповідників в українській мові, тому було використано описовий спосіб перекладу: *épithésiste (f) – протезист, котрий виготовляє протези для обличчя*. У спеціалізованих джерелах не вдалося також відшукати відповідників українських термінів *комбустіолог – médecin (m) pour grands brûlés, сурдоперекладач – interprète (m, f) en langue des signes, тифлопедагог – pédagogue (m, f) pour les personnes déficientes visuelles*. У французькій терміносистемі реабілітації функціонують діалектизми: *pneumologue (m, f) / inhalothérapeute (m, f) – пульмонолог*.

Серед найменувань французькою мовою тестів, шкал і класифікацій у реабілітації фіксуємо запозичення з англійської (24 %). Цей факт пояснюємо тим, що окремі назви були запропоновані англомовними фахівцями. Згодом, у французькій мові з'явилися відповідники і розпочалось паралельне використання французьких та запозичених термінів. Українська терміносистема реабілітації активно використовує запозичення з англійської (45 %) та французької мов (26 %).

Найбільше термінів у французькій мові утворено за допомогою слів: *test (m) (27 %), échelle (f) (12 %), épreuve (f) (10 %); classification (f) (5 %); score (m) (4 %);* в українській: *тест (36 %), шкала (19 %), класифікація (5 %), оцінка (5 %)*.

Отже, спільним для обох зіставлюваних мов є те, що опорними словами термінологічних словосполучень на позначення тестів, шкал і класифікацій є іменники *test (m) / тест: test (m) d'intelligence et de développement – тест інтелекту та розвитку; échelle (f) / шкала: échelle (f) de gravité – шкала важкості; classification (f) / класифікація: classification (f) internationale du fonctionnement, du handicap et de la santé / CIF – Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я / МКФ.* Зв'язок між компонентами термінів забезпечується родо-видовими та підрядними відношеннями.

Виявлено широке застосування епонімів, що обумовлює функціонування термінологічної синонімії; трапляється вживання топонімів. Велика кількість різноманітних тестів, шкал і класифікацій отримали назви від прізвища людини, яка розробила чи запропонувала певну методику діагностики. У французькій та українській терміносистемах реабілітації епоніми й топоніми складають 47 % від усієї кількості аналізованих термінів.

Встановлено, що поміж найменувань тестів, шкал і класифікацій у французькій мові превалюють такі структурні моделі: N+Adj; N+Abr; N+Prép+N_{propre}; N+Prép+N; N+N+N_{propre}; N+Prép+N+Prép+N_{propre}; N+Adj+Prép+N_{propre}; N+Adj+Adj; N+Adj+Prép+N; N+Prép+N+Adj; N+Prép+N+Top; N+Adj+Prép+N+Adj; N+Adj+Prép+N+Conj+Prép+N; N+Prép+N+Adj+Conj+Adj; N+Prép+N+Adj+Prép+N. Серед запозичених з англійської мови термінів типовими є Adj+Adj+N+N; Top+N+N. Існують також

поєднання французького терміна та запозиченої абревіатури, утворені за моделями: N+Prép+Abr та N+Abr.

В українській терміносистемі реабілітації для найменування тестів, шкал і класифікацій існує низка структурних моделей: Adj+N; Adj+N+N_{propre}; Adj+N+N; Adj+Adj+N; Adj+N+Adj+N; Adj+N+N+Adj+N+N_{propre}; Adj+Adj+N+Prép+N+N; Adj+N+N+N; Adj+N+N+N+N; Adj+N+N+N+N+Conj+N; Adj+N+Prép+N+Adj+N; N+Adj+N+Prép+N+Adj+N; N+N; N+N_{propre}; N+N+N_{propre}; N+Adj+N; N+N+Adj+N; N+N+Adj+N+Prép+N_{propre}; Top+N+N; N+N+N; N+N+N+N; N+N+N+N+Prép+N+N; N+N+N+Prép+N; N+Prép+N+Adj+N; N+Prép+N+N.

Результати дослідження свідчать, що з-поміж термінів для найменування засобів та методів реабілітації в обох зіставлюваних мовах найбільше (33 %) утворено за допомогою опорних слів: *exercice (m) – вправа* (7 %), *méthode (f) – метод* (5 %), *prothèse (f) – протез* (5 %), *massage (m) – масаж* (4 %), *orthèse (f) – ортез* (4 %), *appareil (m) – апарат* (3 %), *gymnastique (f) – гімнастика* (3 %), *corset (m) – корсет* (2 %). Визначено також, що 4 % термінів цієї групи використовуються на позначення речей, які полегшують життя і побут особі з інвалідністю *(tétravox, m – система контролю навколишнього середовища хворими з параплегією; rampe, f – рампа).* Кожен з решти опорних слів утворює лише по кілька термінів, що становить незначний відсоток. Поміж структурних типів термінів домінують такі моделі у французькій мові – N+Adj; N+Prép+N; N+Adj+Adj; N+Prép+N_{propre}, а в українській – Adj+N; Adj+Adj+N; N+N_{propre}.

Терміни-епоніми відображають етапи становлення реабілітації як науки. Часто трапляються епоніми, які складаються з однієї власної назви у родовому відмінку, до якої додається іменник: *appareil (m) de Zander – апарат Цандера; douche (f) de Charcot – душ Шарко.* Апелятив позначає клас об’єкту, а пропріатив ідентифікує. Основна модель творення топонімів: «іменник» (назва методу, діагностики, лікування, способу реабілітації, протезу тощо) + географічна назва: *score (m) de Glasgow – шкала глибини коми Глазго*.

Виникнення неологізмів зумовлене активним розвитком галузі, використанням у процесах реабілітації комунікаційних та інформаційних технологій, що зумовлюють утворення нових понять, які, у свою чергу, потребують власної номінації. Компонент *télé- / теле- (télécardiographie, f – телеелектрокардіографія)*, англійський суфікс *-ing (stretching, m – стречінг)* та запозичення з англійської мови *(quad-rugby / murderball – квадрегбі)* є продуктивними способами творення нових термінів як у французькій, так і в українській терміносистемах галузі реабілітації. Неологізми в обох досліджуваних мовах становлять близько 5 %.

У терміносистемі реабілітації французької мови більшість з аналізованих абревіатур є ініціальними (71 %) та акронімами (18 %). Здебільшого, абревіатури є три (58 %), чотири (22 %) та п’ятикомпонентними (8 %). Існують також абревіатури, які складаються з семи (3 %) та восьми (0,5 %) компонентів. Функціонують скорочення-омоніми: *IR / infra-rouge – інфрачервоний*, *IR /*

insuffisance (f) rénale – ниркова недостатність та *IR / insuffisance (f) respiratoire – дихальна недостатність*.

Окремі терміни мають значний потенціал для входження як опорного в абревіатури. Наприклад, *fréquence (f)*: *FC / fréquence (f) cardiaque – ЧСС / частота серцевих скорочень*, *FCE / fréquence (f) cardiaque d'entraînement – частота серцевих скорочень під час тренувань*, *FCM / fréquence (f) cardiaque maximale – максимальна частота серцевих скорочень*, *FCMT / fréquence (f) cardiaque maximale théorique – теоретична максимальна частота серцевих скорочень*, *FCR / fréquence (f) cardiaque de repos – частота серцевих скорочень у період відпочинку*.

У випадку, коли фонемна структура абревіатури відповідає фонетичній структурі лексичної одиниці, маємо приклади акронімів, що вимовляються як слова: *EIFEL / échelle (f) d'incapacité fonctionnelle pour l'évaluation du lombalgique – шкала функціональної недієздатності для оцінки болю у попереку*. Фіксуємо акроніми, запозичені з англійської: *PEDRO / physiotherapy evidence database – шкала PEDRO / шкала оцінки якості рандомізованих клінічних випробувань у фізичній терапії для проведення систематичних оглядів в рамках доказової медицини*. Трапляються однолітерні скорочення: *F / fréquence (f) – частота*; усічення: *abdominaux (m, pl) / abdos (m, pl) – вправи для пресу*; скорочення за опорними літерами: *ATCD / antécédents (m, pl) – анамнез*; *Ttt / traitement (m) – лікування*.

Відмінною рисою української терміносистеми реабілітації є те, що у ній абревіатури використовуються значно рідше: *ЖЕЛ / життєва ємність легень – CV / capacité (f) vitale; МРТ / магнітно-резонансна томографія / ядерно-магнітний резонанс – IRM / imagerie (f) par résonance magnétique; ІПР / індивідуальна програма реабілітації – PIR / programme (m) individuel de réadaptation*. Цей факт пояснюємо тим, що в Україні, на відміну від Франції, не існує розвиненої мережі надання послуг з реабілітації, функціонального відновлення, соціальної реінтеграції хворих та осіб з інвалідністю, що приводить до потреби їх найменування, і, як наслідок, виникнення відповідних абревіатур.

Установлено, що синонімічні ряди функціонують внаслідок вживання: 1) абревіатур і повних форм: *EFMG / évaluation (f) fonctionnelle motrice globale – функціональна оцінка загальної моторики*; 2) питомого та запозиченого терміна: *enquête (f) / examen (m) / exploration (f) / inspection (f) / investigation (f) /* англійською *check-list (m) / check-up (m) – огляд*; 3) епонімів: *cage (f) de Rocher / de pouliethérapie – каркас Роше / для лікування за допомогою системи гирь та блоків*; 4) питомого та запозиченого термінів, а також епонімів: *test (m) d'approximation / de compression / de rapprochement / de Volkman /* англійською *side-lying iliac compression test – тест компресії крижово-клубового суглобу*; 5) дублетів: *oncologue (m) / cancérologue (m) – онколог*; 6) професіоналізмів, діалектизмів, метафор, омонімів: *ambulateur (m) / déambulateur (m) / cadre (m) de marche / gadot (m) / tintébin (m) / tribune (f) / marchette (f) – ходунці*.

Отже, ізоморфність термінів галузі реабілітації пояснюємо належністю французької та української мов до індоєвропейської родини мов, аломорфність пов'язана із їхнім входженням до різних мовних груп – романської (французька) та слов'янської (українська). Спільними рисами термінів реабілітації в обох зіставлюваних мовах є походження ключових понять з латинської та грецької мов.

Для найменування професій галузі у французькій та українській мовах використовують такі способи творення термінів як осново- та словоскладання, суфіксацію. Грецькі етимони також активно застосовуються. На відміну від української, у французькій мові для найменування професій функціонують синонімічні пари.

Для французької та української терміносистем галузі реабілітації характерним є використання низки опорних слів, за допомогою яких утворюються терміни для номінацій тестів, шкал і класифікацій, а також засобів, методів реабілітації. Для обох зіставлюваних мов спільною ознакою у перелічених вище групах є функціонування епонімів та топонімів у терміносистемі реабілітації.

У французькій та українській мовах функціонують синоніми для позначення понять галузі реабілітації. Однак, на відміну від української, явище термінологічної синонімії реалізується ширше у французькій терміносистемі реабілітації. Цей факт зумовлений не лише існуванням термінологічних дублетів, запозичень та абревіатур у зазначеній мові, а також екстралінгвістичними чинниками, які полягають у різниці між системою надання реабілітаційних послуг у Франції та Україні, значно вищим рівнем розвитку медицини, поширенням телемедицини та телереабілітації, дієвому законодавстві стосовно осіб з інвалідністю, реалізації їхнього права на інклюзивну освіту та соціальну інтеграцію.

Основна відмінність між обома мовами у плані вираження у них термінів досліджуваної галузі полягає у широкому функціонуванні абревіатур у французькій мові, які, власне, використовуються для назв асоціацій, організацій, товариств, комісій, федерацій, центрів.

У третьому розділі «Особливості організації та функціонування терміносистеми реабілітації» зосереджено увагу на польовій структурі терміноносистеми реабілітації, вживанні запозичень, розглянуто проблеми уніфікації, стандартизації термінів, типові способи передавання термінів та принципи укладання перекладного словника цієї галузі.

Терміносистема реабілітації у досліджуваних мовах характеризується синонімічними, гіперо-гіпонімічніми та іншими парадигматичними й синтагматичнами зв'язками.

Тому системність репрезентування терміносистеми реабілітації в зіставлюваних мовах реалізується в польовому їх угрупуванні. Наприклад, у полі «назви професій» виділяємо ядро і периферію, яке є спільним для французької та української мов. У центрі знаходяться найменування професій, безпосередньо пов'язаних із реабілітацією: *ergothérapeute (m, f)* –

ерготерапевт / окупаційний терапевт; médecin (m) de médecine physique et de réadaptation – лікар фізичної та реабілітаційної медицини; hydrothérapeute (m, f) – гідротерапевт; physiothérapeute (m, f) / physiatre (m, f) – фізіотерапевт; prothésiste (m, f) – протезист та інші. Периферію становлять: *cardiologue (m, f) – кардіолог; neurochirurgien (m) – нейрохірург; médecin (m) du sport – спортивний лікар; anesthésiologiste (m, f) / anesthésiste (m, f) – анестезіолог* та інші.

У результаті проведеного аналізу запропоновано етимологічну класифікацію терміносистеми, відповідно до якої терміни реабілітації у французькій мові походять, здебільшого, з латинської *(déambulateur, m)*, грецької *(physiothérapie, f)* та англійської *(cardio-training)* мов, рідше з німецької *(Bindegewebsmassage, m)* й італійської *(sussidi, m, pl)*, а в українській мові – з латинської *(ампула)*, грецької *(кінезітерапія)*, англійської *(коучинг)*, французької *(пандус)*, рідше німецької *(шприц)*, італійської *(карантин)*.

Загальною тенденцією для обох зіставлюваних мов є труднощі перекладу абревіатур, адже вони доволі часто найменують специфічні реалії системи реабілітації Франції та України. Наприклад: *INJS / Institut (m) national des jeunes sourds de Paris – Національний інститут молодих нечуючих людей Парижа*; *УТФРМ / Українське товариство фізичної та реабілітаційної медицини – SUMPR / Société (f) ukrainienne de la médecine physique et de réadaptation*.

Назви окремих засобів та методів реабілітації були запропоновані українськими фахівцями: *метод Козявкіна / система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації / СІНР – méthode (f) de Kozijavkin, профілактор Євмінова – appareil (m) prophylactique d'Evminov*. У таких випадках використано буквальний переклад.

У разі відсутності в українській мові відповідного еквівалента, застосовується описовий переклад. Наприклад, *trotte-lapin (m) – ортопедичний прилад, який використовується для попередження деформацій колін та стегон*; *coque (f) moulée – твердий ортез, виготовлений за формою тіла, розміщений між кріслом та людиною, що сидить*.

Дослідження, пов'язані з уніфікацією та стандартизацією терміносистеми реабілітації у французькій та українській мовах, спрямовані на усунення термінологічної синонімії, унормування вживання епонімів, запозичень, абревіатур.

За результатами дослідження укладено «Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини» (Львів, 2019). У словнику виділено п'ять груп термінів: професії галузі; вади, порушення, захворювання; шкали, тести, класифікації; методи та засоби; абревіатури. Загальна кількість термінів обома мовами становить понад 6000. Об'єм словника – 236 сторінок (8,39 друкованих аркушів). Усі реєстрові терміни представлені відповідно до морфологічних частиномовних законів і розташовані в алфавітному порядку у кожній зазначеній групі. Переклад окремих термінів запропоновано вперше.

Словник може використовуватися у процесі підготовки філологів, перекладачів, лікарів фізичної та реабілітаційної медицини, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, масажистів, соціальних працівників, а також слугувати основою для подальших лексикографічних розвідок.

ВИСНОВКИ

1. Терміном галузі реабілітації вважаємо слово або словосполучення, що позначає спеціальне фахове поняття цієї сфери, зміст якого відтворений у дефініції, і який є невід'ємною складовою частиною цієї терміносистеми. Термін реабілітації повинен мати чітку та однозначну дефініцію, бути впровадженим і кодифікованим, точним і стислим, не залежати від контексту, відповідати нормам літературної мови та вимозі системності.

2. Виявлено, що серед фахівців галузі реабілітації та філологів тривають дискусії щодо термінів на позначення змісту та суті поняття *реабілітація*: у французькій мові це *réadaptation (f)* та *rééducation (f)*, в українській, власне, *реабілітація*. Смисл зазначених термінів – повернення хворого або особи з інвалідністю шляхом використання певного комплексу мір та заходів до праці та повсякденного життя, якщо це можливо, якщо ні – перекваліфікація, набуття навичок й пристосування до нових умов існування.

3. Розроблено власну методику комплексного зіставного аналізу терміносистеми реабілітації та її процедуру, на основі якої досліджено етимологічні, лексико-семантичні, структурні, функціональні особливості термінів реабілітації у французькій та українській мовах. Зокрема, їх класифіковано за ознаками походження (етимологічна), морфемної структури і словотвірних моделей (структурна). Запропоновано також тематичну класифікацію термінів реабілітації.

Охарактеризовано аломорфні й ізоморфні ознаки зіставлюваних термінів реабілітації, на основі яких визначено типологічні властивості двох порівнюваних мов щодо вираження в них термінів реабілітації.

4. Виявлено, що ключові термінологічні одиниці досліджуваної галузі в обох порівнюваних мовах походять від латинських та грецьких слів. Активний розвиток терміносистеми реабілітації у французькій мові розпочався у XIX (поява назв для засобів і методів реабілітації), продовжився у XX (найменування протезів та ортезів; організацій, пов'язаних із забезпеченням життя осіб з інвалідністю; понять ерготерапії), і триває у XXI столітті (найменування понять телемедицини та телереабілітації).

Початковим періодом розвитку цієї терміносистеми в українській мові вважаємо 1991 рік, коли розпочався пошук оптимальних термінів галузі, вдалих варіантів перекладу.

5. Визначено, що до складу терміносистеми реабілітації у французькій та українській мовах входять однокомпонентні терміни, складні терміни, термінологічні словосполучення, абревіатури. Проведений аналіз творення назв професій засвідчив, що у зазначених мовах продуктивними способами творення термінів є суфіксація, осново- та словоскладання.

На відміну від української, у французькій для найменування професій характерним є функціонування синонімічних пар. Для найменувань тестів, шкал і класифікацій, а також засобів й методів галузі реабілітації у французькій та українській мовах спільною рисою є використання низки опорних слів, запозичень з англійської у французьку й українську. Характерним для аналізованих терміносистем в обох мовах є активне функціонування епонімів, топонімів.

У терміносистемі реабілітації французької мови широко використовується абревіація, яка для українських термінів не є характерною. Найбільшу продуктивність з аналізованих абревіатур цієї мови виявляють ініціальні (71 %) та акроніми (18 %). Установлено, що непродуктивним типом є усічення, скорочення за опорними літерами.

Синонімія термінів реабілітації у зіставлюваних мовах зумовлена паралельним уживанням абревіатур та повних форм, епонімів, топонімів, запозичень, професіоналізмів, діалектизмів, омонімів, метафор. На це явище впливає також певна невпорядкованість, відсутність стандартизованих термінів, які б однаково сприймалися фахівцями.

Системність термінів реабілітації реалізовано у синонімічних, гіперо-гіпонімійних та інших парадигматичних і синтагматичних зв’язках. Домінування англійської мови як основного донора для терміносистеми реабілітації у мовах, які досліджувані, пояснюємо динамічних розвитком галузі в англомовних країнах протягом XX–XXI століть.

7. Для перекладу термінів галузі у парі досліджуваних мов застосовано різні способи: описовий, буквальний переклад, калькування, транскодування тощо. Найскладнішими для перекладу є безеквівалентні абревіатури в обох зіставлюваних мовах.

Вони потребують розшифрування за допомогою тлумачних словників з фізичної та реабілітаційної медицини або інших фахових довідників, і далі – буквального перекладу.

Тому вважаємо оптимальним застосовувати двоступеневий переклад – розшифрування абревіатури мовою оригіналу, за потреби – додаткова його експлікація, буквальне відтворення мовою перекладу і творення на цій основі еквівалентної абревіатури в мові перекладу.

Праця, пов’язана з уніфікацією, стандартизацією термінів на позначення понять реабілітації у французькій та українській мовах, сприяє усуненню термінологічної синонімії, унормуванню вживання епонімів, запозичень, абревіатур у досліджуваній науковій галузі.

8. Основні результати дослідження втілені у першому в українській лексикографії «Французько-українському та українсько-французькому словнику термінології фізичної та реабілітаційної медицини» (Львів, 2019). Словник є одним із головних практичних здобутків дисертаційної праці.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі дериваційного потенціалу термінів реабілітації, функціонуванні термінологічних одиниць у

дискурсному вимірі, проблем поглиблення іншомовної професійно орієнтованої комунікативної компетенції.

Розроблена у дослідженні методика комплексного зіставного аналізу має перспективи щодо вивчення термінів реабілітації інших індоєвропейських мов, а також інших терміносистем.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Pomirko R. Koval R., Romanchuk O., Cherkhava O., Bazyliak N. A vocabulary of physical and rehabilitation medicine in French and Ukrainian – the comparative analysis [Le vocabulaire de la medecine physique et de readaptation en francais et en ukrainien: l'analyse comparative] // XLinguae. 2019. Vol. 12, Issue 1XL. January. P. 109–127. DOI: 10.18355/XL.2019.12.01XL.09. ISSN 1337-8384, eISSN 2453-711X. (Scopus). *(особистий внесок здобувача полягає у відборі термінів для дослідження, аналізі та узагальненні отриманих результатів (1,3 д.а.)).*

2. Коваль Р. С. Термінологія реабілітації – сучасний стан та перспективи дослідження (на матеріалі французької та української мов) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2012. Вип. 27. С. 32–34.

3. Коваль Р. С. Епоніми в термінології фізичної і медичної реабілітації (на матеріалі французької та української мов) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2015. № 3 (304). С. 293–298.

4. Коваль Р. С. Запозичення в термінології реабілітації // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. 2015. Вип. 22. Вінниця: ТОВ «фірма "Планер"». С. 21–27.

5. Коваль Р. С. Топоніми в термінології фізичної й медичної реабілітації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. Вип. 15. Т. 2. С. 58–60.

6. Коваль Р. С. Абревіатури в термінології реабілітації // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики. 2016. Вип. 11–12 . Ч. 1. С. 272–276.

7. Коваль Р. С. Етимологія термінів на позначення основних понять реабілітації у французькій та українській мовах // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2016. № 6 (331). С. 266–270.

8. Коваль Р. С. Лексико-семантичні особливості термінології фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: "Філологічні науки" (мовознавство). 2016. Т. 1. № 5. С. 155–158.

9. Коваль Р. С. Найменування засобів та методів реабілітації // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2016. Вип. 60. С. 154–157.

10. Коваль Р. С. Принципи укладання французько-українського та українсько-французького словника галузі реабілітації // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація». 2016. Вип. 4. С. 11–16.

11. Коваль Р. С. Проблеми уніфікації та стандартизації термінології реабілітаційної галузі // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. Вип. 22. С. 98–101.

12. Коваль Р. С. Методи дослідження термінології реабілітації // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2017. № 3 (352). С. 386–391.

13. Коваль Р. С., Тиравська О. І. Найменування тестів, шкал і класифікацій у реабілітації // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія “Філологічні науки”. Current issues of Social Studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series “Philological sciences”. 2017. № 4 (16). С. 156–160. DOI: 10.24061/2411-6181.4.2017.111. *(особистий внесок здобувача полягає у відборі термінів для дослідження, аналізі та узагальненні отриманих результатів (0,6 д.а.)).*

14. Коваль Р. С., Тиравська О. І. Найменування професій у реабілітації // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2018. Вип. 1 (69). Ч. 1. Берез. С. 190–192. DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-190-192. *(особистий внесок здобувача полягає у відборі термінів для дослідження, аналізі та узагальненні отриманих результатів (0,4 д.а.)).*

15. Коваль Р. С., Тиравська О. І. Аналіз тлумачень термінів для передачі змісту поняття «реабілітація» у французькій та українській мовах // Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія “Філологічні науки”. Current issues of Social Studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series “Philological sciences”. 2019. № 1 (21). С. 52–56. DOI: 10.24061/2411-6181.1.2019.99. *(особистий внесок здобувача полягає у відборі термінів для дослідження, аналізі та узагальненні отриманих результатів (0,6 д.а.)).*

16. Данилевич М. В., Романчук О. В., Коваль Р. С., Базиляк Н. О. Історичні аспекти розвитку фізичної та реабілітаційної медицини у Франції // *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VII (32), I.: 192, 2019 Feb. P. 35–38. https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-192VII32-08. *(особистий внесок здобувача у підборі матеріалу для дослідження та підготовці статті до друку (0,2 д.а.)).*

17. Danylevych M., Koval R., Ivanytska B., Kazimova Y. Traction concept «rehabilitation» in the French medicine system // World Science. 2019. 5(45), Vol. 2.

P. 4–6. Doi: 10.31435/rsglobal_ws/31052019/6511 *(особистий внесок здобувача у підборі матеріалу для дослідження (0,08 д.а.)).*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

18. Помірко Р. С., Коваль Р. С., Романчук О. В., Тиравська О. І. Французько-український та українсько-французький словник термінології фізичної та реабілітаційної медицини / за ред. Р. С. Помірка. Львів: Галицька видавн. спілка, 2019. 236 с. *(особистий внесок здобувача полягає у формуванні реєстру термінів французькою, перекладу більшості термінів українською (6 д.а.))*.

19. Коваль Р. С., Романчук О. В. Французька мова для студентів напряму підготовки «здоров'я людини»: [навч. посіб.]. Львів: Компанія «Манускрипт», 2013. 191 с. *(особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів для посібника, розробці лексичних післятекстових завдань, підготовці до друку (5,5 д.а.)).*

20. Коваль Р. С. Джерельна база дослідження термінології фізичної і медичної реабілітації в українській та французькій мовах // Фахова мова як динамічний функційний різновид загальнонародної української мови: зб. наук. пр. учасників ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 30–31 трав. 2013 р.). Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. С. 63–68.

21. Коваль Р. С., Тиравська О. І. Проблеми перекладу термінології реабілітації // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2017. № 869. С. 39–45. *(особистий внесок здобувача полягає у відборі термінів для дослідження, аналізі та узагальненні отриманих результатів (0,5 д.а.)).*

22. Коваль Р. С. Вимоги до терміна реабілітації // Contemporary issues in philological sciences: experience of scholars and educationalists of Poland and Ukraine: Conference Proceedings (Lublin, 28–29 April, 2017). Lublin, 2017. P. 91–94.

23. Коваль Р. С. Польова структура термінології реабілітації (на прикладі найменувань професій галузі у французькій та українській мовах) // Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland: International Multidisciplinary Conference (Wolomin, 19–20 October 2018). Wolomin, Republic of Poland: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2018. Vol. 3. P. 169–172.

24. Коваль Р. С. Структурні моделі термінів для найменування засобів та методів реабілітації у французькій та українській мовах // Молодий вчений. 2019. № 4.2 (68.2) Квіт. С. 101–104.

АНОТАЦІЯ

Коваль Р. С. Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне та типологічне мовознавство. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019.

У дисертації проаналізовано етимологічні, лексико-семантичні, структурні та функціональні особливості терміносистеми реабілітації у французькій та українській мовах. Запропоновано визначення поняття *термін галузі реабілітації*.

Встановлено, що сфера реабілітації охоплює терміни з медичної та соціально-психологічної реабілітації, фізичної терапії та ерготерапії, які стосуються вад, порушень і захворювань; тестів, шкал і класифікацій; засобів і методів реабілітації; найменування фахівців галузі. До їх складу входять однокомпонентні та складні терміни, термінологічні словосполучення та абревіатури.

Найпродуктивнішими способами творення термінів у парі досліджуваних мов є суфіксація, осново- та словоскладання, використання термінологічних словосполучень. У французькій терміносистемі реабілітації, на відміну від української, широко застосовуються абревіатури.

В обох мовах функціонують запозичення з англійської та епоніми. Виникнення неологізмів зумовлене використанням у процесах реабілітації новітніх технологій. Поширена термінологічна синонімія.

Типовими способами перекладу термінів реабілітації з французької мови українською є описовий, калькування та транскодування, з української мови французькою – описовий, калькування.

Ключові слова: терміносистема, термін, зіставний аналіз, фізична реабілітація / терапія, медична реабілітація, французька мова, українська мова.

АННОТАЦИЯ

Коваль Р. С. Термины для наименования понятий физической и медицинской реабилитации во французском и украинском языках. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.17 – сравнительно-историческое и типологическое языкознание. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2019.

В диссертации проанализированы этимологические, лексико-семантические, структурные и функциональные особенности терминосистемы реабилитации во французском и украинском языках. Предложено определение понятия термин реабилитации.

Установлено, что сфера реабилитации охватывает термины по медицинской и социально-психологической реабилитации, физической терапии и эрготерапии, касающихся дефектов, нарушений и заболеваний; тестов, шкал и классификаций; средств и методов реабилитации; наименование специалистов отрасли. В их состав входят однокомпонентные и сложные термины, терминологические словосочетания и аббревиатуры.

Самые распространённые способы создания терминов в обеих языках – суффиксация, осново- и словосложение, использования терминологических словосочетаний. Во французской терминосистеме реабилитации, в отличие от украинской, часто используют аббревиатуры.

В обоих языках функционируют заимствования из английского и эпонимы. Возникновение неологизмов обусловлено использованием в процессах реабилитации новейших технологий. Функционирует терминологическая синонимия.

Типичными способами перевода терминов реабилитации с французского языка на украинский является описательный, калькирование и транскодирование, с украинского языка на французкий – описательный, калькирование.

Ключевые слова: терминосистема, термин, сопоставительный анализ, физическая реабилитация / терапия, медицинская реабилитация, французский язык, украинский язык.

ABSTRACT

Koval R. S. Terms of physical therapy and rehabilitation medicine in French and Ukrainian. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for the degree of a candidate of philological sciences, speciality 10.02.17 – comparative, historical and typological linguistics. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2019.

The etymological, lexical-semantic, structural and functional features of the term system of rehabilitation in the French and Ukrainian languages are the objects of the research.

The interpretation of French terms *réadaptation (f), rééducation (f), réhabilitation (f), réinsertion (f), médecine (f) physique et de réadaptation / MPR, physiothérapie (f),* and Ukrainian terms *реабілітація, фізична та реабілітаційна медицина / ФРМ, фізична терапія, фізіотерапія* are considered and analysed, on the basis of which the definition of the notion *term of rehabilitation* is proposed.

The rehabilitation term refers to a word or phrase that denotes a specific professional concept of the sphere, the meaning of which is reproduced in the definition, and which is an integral part of this term system.

It has been established that term system of rehabilitation covers the terms of medical and socio-psychological rehabilitation, physical therapy and ergotherapy (occupational therapy), which relate to four groups: defects, disorders and diseases; tests, scales and classifications; means and methods of rehabilitation and functional recovery; the name of the specialists. We have analysed all groups except the first one. More than 2,300 French terms with the corresponding translation into Ukrainian have been selected and analysed.

The scientific novelty of the work is that for the first time an original methodology of complex comparative analysis of French and Ukrainian rehabilitation terms was developed; the typology of French and Ukrainian rehabilitation terms was compiled; typological properties of these heterogeneous and

distant languages in terms of their rehabilitation terms representation were characterized; etymological, lexico-semantic, structural and functional features of French and Ukrainian language rehabilitation terms were analysed; a dictionary was compiled, where a considerable number of French abbreviations are offered to be included into the scientific circulation of the Ukrainian language, as well as names of rehabilitation facilities and methods, classifications, scales and tests.

As a result of the study, it can be concluded that these groups consist of one-component terms, complex terms, terminological phrases and abbreviations. The most productive ways of creating terms are suffixation, basic word-formation, the use of terminological phrases and abbreviations. The eponyms represent the stages of the formation of rehabilitation.

Most of analysed French abbreviations are initialisms and acronyms. Generally abbreviations are three, four and five component. English borrowings recorded. Abbreviations in Ukrainian term system of rehabilitation are much less used.

Synonymy of the terms of rehabilitation is determined by the parallel use of abbreviations and full forms; eponyms; toponyms; borrowings; colloquial terms (dialectic), homonyms and metaphors. The domination of English as the main donor for the term system of rehabilitation in the languages under study is explained by the dynamic development of rehabilitation in English-speaking countries during the XX–XXI centuries.

The rehabilitation term system is characterized by synonymous, hyper-hyponomic and other paradigmatic and syntagmatic connections. Therefore, the systematic representation of the rehabilitation term system in the compared languages is implemented in its field grouping.

The emergence of neologisms is due to the active use of communication and information technologies in the processes of rehabilitation, which lead to the formation of new concepts that require their own nomination. The *télé- / теле-* component, suffix *-ing*, and borrowings from English are productive ways of creating new terms in the subject field.

The most difficult to translate are abbreviations. Optimal methods of translating rehabilitation terms from French into Ukrainian are descriptive (explication) method, loan translation (calque), transliteration and transcription, and from Ukrainian into French – descriptive (explication) and loan translation (calque).

In our French-Ukrainian and Ukrainian-French dictionary of physical and rehabilitation medicine the terms are divided into five thematic groups: 1) job titles; 2) names of defects, disorders and diseases; 3) names of classifications, scales and tests; 4) names of means and methods of rehabilitation; 5) abbreviations of the industry.

Key words: term system, term, comparative analysis, physical therapy, rehabilitation medicine, French, Ukrainian.

Підписано до друку 21. 10. 2019 р. Формат 60 × 90 / 16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Обл.-вид. арк. 0,9. Друк на різографі.
Наклад 100 прим. Зам. № 2589.

Друк: ТзОВ «Компанія „Манускрипт“»
вул. Руська, 16/3, м. Львів, 79008,
тел. / факс: (032) 235-52-20, 235-51-40